

#### 2.1.4. Licențe Creative Commons

*Nelly ȚURCAN*

Introducerea și aplicarea pe scară largă a TIC în toate sferele vieții umane a marcat o tranziție către o societate informațională în care semnificativ s-au schimbat noțiunile de copiere și difuzare a operelor autorului.

Sistemul drepturilor de autor care reglementează relațiile legate de crearea și utilizarea (publicarea, interpretarea, vizualizarea etc.) operelor de autor în domeniul educației, științei și culturii s-a dezvoltat în condițiile în care pentru accesul la aceste lucrări a fost necesar să se multiplice copiile fizice (copierea) și să se distribuie aceste copii, utilizând sistemul de logistică și comercializare (distribuție). În prezent, sistemul drepturilor de autor protejează, în primul rând, drepturile celor care sunt implicați în aceste două activități, mai degrabă decât autorii lucrărilor.

În noile condiții, care se dezvoltă datorită trecerii la forme digitale de prezentare a lucrărilor și difuzarea acestora în bandă largă pe Internet, sistemul tradițional al drepturilor de autor a devenit un obstacol. Dreptul de a copia și a distribuie (copyright) generează în mod constant conflicte de nerezolvat sau greu de rezolvat (de exemplu, accesul la produsul, plasat pe un site web reprezintă copierea efectivă a lucrărilor pe calculatorul utilizatorului).

Actualmente, fiecare utilizator al rețelei globale creează lucrări (de exemplu, bloguri, plasează în spațiul virtual imagini, texte ale lucrărilor didactice, științifice etc.) protejate automat de drepturile de autor. Totodată, mulți autori creează conținut în scopul schimbului rapid de informații, utilizarea oportunităților de autorealizare, popularizare, dar nu în scopul obținerii resurselor financiare din vânzarea drepturilor pentru opera lor.

Nivelul actual de dezvoltare tehnologică, în care utilizarea TIC pentru a crea și transfera rapid cantități uriașe de date, necesită crearea unui nou model economic pentru a minimiza costurile de tranzacție privind distribuirea produselor. În același timp, este deosebit de important să se reducă costurile distribuției operelor care au o valoare globală pentru umanitate în diverse domenii – știință, cultură, educație, administrarea publică.

Realitatea digitală necesită o schimbare a modelului economic al punerii în aplicare a drepturilor de autor, crearea unor mecanisme eficiente

de comunicare și diseminare a rezultatelor activității intelectuale care într-o măsură minimă limitează posibilitatea titularului dreptului de a stabili regimul juridic de transfer al dreptului de autor și drepturilor conexe ale titularului dreptului de autor pentru utilizator, inclusiv problema retribuției unui astfel de transfer.

Ca răspuns la aceste probleme, au apărut numeroase licențe libere (publice), de exemplu licențe pentru software liber – BSD (Berkeley Software Distribution) în anul 1983, Licența Publică Generală (GNU GPL – General Public License) în anul 1988, utilizate pe scară largă în mai multe țări. Astfel de licențe sunt destinate programelor de calculator și documentației tehnice, iar în prezent există 68 de astfel de licențe publice (gratuite și non-gratuite) aprobate de organizația necomercială Open Source Initiative. Cu toate acestea, aceste licențe nu sunt adecvate pentru difuzarea de lucrări digitale în domeniul culturii (de exemplu, fotografiile, desene, video și audio), conținut educațional și științific.

Una dintre structurile juridice foarte bune care permite o diseminare simplă, deschisă, liberă, legală și transparentă a rezultatelor activității intelectuale în domeniul educației, culturii și științei este familia licențelor Creative Commons (CC). Pachetul de licențe gratuite Creative Commons a fost dezvoltat de organizația nonprofit cu același nume, fondată de Lawrence Lessig în anul 2001, dedicat pentru a extinde gama de lucrări disponibile în mediul online. Licențele Creative Commons se bazează pe drepturile de autor și permite autorilor și titularilor de drepturi de autor (persoane fizice și juridice) să distribuie lucrările lor în anumite condiții, iar consumatorii de conținut (persoane fizice și juridice) pot într-un mod simplu și ușor să utilizeze aceste produse.

Esența licențelor CC constă în faptul că acestea permit autorilor (titularilor drepturi de autor) să informeze publicul cu privire la orice drepturi asupra operelor lor pe care ar dori să le dea și ce drepturi ar dori să le rezerve. Licențele CC permit cu ușurință modificarea condițiilor privind drepturile de autor de la clasicul „toate drepturile rezervate” la „unele drepturi rezervate” sau în domeniul public „nici un drept rezervat”. Fiecare licență Creative Commons funcționează peste tot în lume și este menținută atât timp cât se mențin drepturile de autor [50].

Pentru a asigura utilizarea licențelor, organizația nonprofit Creative Commons a dezvoltat și menține o platformă web [www.creativecommons.org](http://www.creativecommons.org), care conține informații detaliate cu privire la pachetul de licențe CC, precum și permite alegerea unei licențe în conformitate cu care autorul dorește să distribuie opera sa sau să transmită această operă în domeniul public.




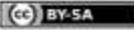








De rând cu pachetul de licențe CC, au fost create instrumente pentru a transmite operele în domeniul public și a informa publicul larg despre aceasta. Dacă autorul dorește să-și transfere opera în domeniul public, atunci poate anunța acest lucru, utilizând instrumentul CC0 și marca domeniului public (Public Domain Mark). Mecanismul de acordare a licențelor și instrumentele juridice ale Creative Commons sunt foarte convenabile pentru diseminarea materialelor științifice, educaționale și culturale. În multe țări s-au implementat proiecte privind utilizarea licențelor CC și instrumentelor CC0 în administrația publică (date guvernamentale deschise), cultură (biblioteci, muzee, arhive), educație (crearea și difuzarea de resurse educaționale deschise) și știință (acces la rezultatele cercetării științifice).

Fiecare licență conține anumite drepturi fundamentale și un număr de opțiuni alese de către titularii de drepturi, în funcție de modul în care aceștia doresc ca opera lor să fie utilizată. Printre acestea menționăm:

- atribuire: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua și prezenta o operă cu drept de autor, inclusiv lucrări derivate, dar numai în cazul în care se recunosc meritele;
- necomerciale: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua, modifica și prezenta o operă cu drept de autor, inclusiv lucrări derivate, dar numai în scopuri noncomerciale;
- fără opere derivate: aceasta permite altora de a reproduce, distribui, evalua și prezenta doar exemplare și nu produsele derivate, iar pentru a modifica opera este necesar de a obținute permisiunea titularului de drepturi;
- partajate: aceasta permite altor persoane de a distribui produse derivate, dar numai în cadrul unei licențe identice uneia care reglementează o lucrare originală.

Se identifică șase tipuri principale de licențe CC (fig. 2.45):

1. Licență „**Atribuire**” (CC BY) le permite altora să distribuie, remixeze, regleze și să creeze pe baza operei dvs., chiar și în scop comercial, atât timp cât ei vă creditează opera. Aceasta este una din cele mai adaptabile licențe oferite. Este recomandată pentru o maximă diseminare și utilizare a operelor licențiate.
2. Licență „**Atribuire – Distribuie în condiții identice**” (CC BY-SA) le permite altora să copieze și să redistribuie opera dvs. în orice mediu sau format, să remixeze, transforme și să construiască pe baza operei dvs. cu orice scop, chiar și în scopuri comerciale. *Distribuie în condiții identice* înseamnă că dacă alții remixează, transformă sau construiesc pe baza operei dvs., ei trebuie să distribuie contribuțiile lor sub aceeași licență precum originalul operei dvs.
3. Licența „**Atribuire – Necomercial**” (CC BY-NC) îi lasă pe alții să modifice, să adapteze și să dezvolte creația dvs. în scop necomercial și, deși noile lor creații trebuie să precizeze că dvs. sunteți autorul și să fie necomerciale, noii autori nu trebuie să licențieze creațiile lor derivate în termeni identici.
4. Licența „**Atribuire – Fără opere derivate**” (CC BY-ND) permite distribuirea integrală și fără modificări, comercială și necomercială, cu atribuirea dvs. ca autor. Fără Derivate înseamnă că, în caz dacă opera dvs. este remixată, transformată sau este construită o altă operă, atunci opera modificată nu va putea fi distribuită.
5. Licență „**Atribuire – Necomercial – Distribuie în condiții identice**” (CC BY-NC-SA) îi lasă pe alții să modifice, să adapteze și să dezvolte creația dvs. în scop necomercial, atât timp cât ei precizează sursa și licențiază creațiile lor în termeni identici.
6. Licență „**Atribuire – Necomercial – Fără opere derivate**” (CC BY-NC-ND) este cea mai restrictivă dintre cele 6 licențe, permițând altor utilizatori doar să downloadeze operele dvs. și să le distribuie cu alții atât timp cât vă atribuie opera, fără a o putea modifica sau utiliza în scopuri comerciale.

	Atribuire	
	Atribuire - Distribuire în condiții identice	
	Atribuire - Necomercial	
	Atribuire - Fără opere derivate	
	Atribuire - Necomercial-Distribuire în condiții identice	
	Atribuire - Necomercial - Fără opere derivate	

*Figura 2.45. Tipuri de licențe Creative Commons*

Licențiatorul nu poate revoca aceste drepturi atât timp, cât sunt respectați termenii licenței.

Creative Commons International, o altă versiune a CC, este dedicată procesului de elaborare și adaptare a licențelor specifice unor jurisdicții. Aceasta prevede traduceri corecte din punct de vedere juridic ale licențelor de către voluntari pentru a se potrivi cu legea dreptului de autor și sistemului juridic al unei anumite țări [71, p. 61]. Din 2011 Creative Commons a creat numeroase „porturi” (adaptări) ale licențelor sale pentru a se potrivi diferitelor legislații privind drepturile de autor din întreaga lume. Până în prezent în peste 50 de țări au fost adoptate licențele National Creative Commons. Versiunea 4.0 International a licențelor CC a fost publicată la 25 noiembrie 2013. Noile licențe sunt mai ușor de utilizat și mai robuste pe plan internațional. Toate licențele portate sunt la versiunea 3.0 sau versiunile precedente, ceea ce înseamnă că licențiatorii care folosesc aceste licențe nu beneficiază de îmbunătățirile făcute în licențele 4.0.

Creative Commons recomandă utilizarea unei licențe de versiunea 4.0 International. Există mai multe motive pentru care licențele internaționale ar putea fi preferabile pentru titularii de drepturi. Licențele internaționale sunt, în esență, neutre din punct de vedere juridic, rămânând totodată eficiente la nivel global. Natura neutră a licențelor internaționale atrage multe persoane și organizații, în special pentru a fi

utilizate în legătură cu proiectele globale care depășesc frontierele politice [235]. Același lucru este valabil și pentru licențele utilizate pentru proiectele de colaborare multinaționale și multiautor [133].

Licențele Creative Commons sunt utilizate pe scară largă pentru a difuza publicațiile științifice în conformitate cu principiile accesului deschis. De exemplu, toate publicațiile făcute disponibile prin OAPEN Library, Hindawi Publishing, the Public Library of Science (PLoS) sau BioMed Central sunt distribuite sub oricare dintre cele șase licențe CC. Deși atât CC, cât și mișcarea OA încearcă să restabilească echilibrul dintre proprietarii operelor și potențialii utilizatori, nu toate licențele CC sunt considerate de susținătorii accesului deschis în egală măsură „deschise”. De exemplu, Declarația de la Budapesta privind Accesul Deschis recomandă aplicarea unei licențe CC specifice: CC-BY [31]. Potrivit OASPA (Open Access Scholarly Publishers Association), această licență permite reutilizarea nerestricționată a conținutului, atâta timp cât lucrarea sursă este atribuită în mod corespunzător [212]. În principiu, toate cele șase licențe CC respectă principiile accesului deschis, distribuirea ulterioară și arhivarea corespunzătoare. Toate licențele garantează, de asemenea, atribuirea corectă a autorului, în aplicarea elementului de licență obligatoriu „Atribuire” și elementul de licență „Ne-Derivate” permite autorului să controleze integritatea operei sale, așa cum o cere autorul. Este recomandată utilizarea licenței CC „Atribuire”, mai mult decât toate celelalte licențe sau alte combinații de licențe CC, pentru că această licență este cea mai conformă cu principiile accesului deschis [93, p. 79].

La sfârșitul anului 2017, circa 95% din revistele înregistrate în DOAJ utilizau licențe Creative Commons. Actualmente, cele mai populare trei licențe Creative Commons aplicate de revistele din DOAJ sunt [162]:

- licența CC „Atribuire” (CC-BY) – 43,3%;
- licența CC „Atribuire – Necomercial – Fără opere derivate” (CC-BY-NC-ND) – 22,3%;
- licența CC „Atribuire – Necomercial” (CC-BY-NC) – 17,6%.

Licențele CC (varianta 3.0) au fost traduse în limba română și adaptate la legislația din România. În Republica Moldova aceste licențe nu sunt adaptate la sistemul juridic național. Actualmente, în Republica Moldova pentru implementarea principiilor științei deschise este promovată aplicarea licențelor CC varianta 4.0 International. Astfel, revistele științifice care mandatează accesul deschis aprobă și o licență Creative Commons (tab. 2.11).

**Tabelul 2.11.** Licențe Creative Commons acceptate de revistele din Republica Moldova (situația la 12.07.2018)

<i>Nr. d/o</i>	<i>Denumirea revistei</i>	<i>Licența CC</i>	<i>Categoria revistei</i>
1.	<a href="#">Administrarea Publică</a>	CC BY	C
2.	<a href="#">Arta</a>	CC BY	B
3.	<a href="#">Artă și Educație Artistică</a>	CC BY	Fără categorie
4.	<a href="#">Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Matematica</a>	CC BY	A
5.	<a href="#">Center for Studies in European Integration Working Papers Series (CSIE Working Papers Series)</a>	CC BY-NC-ND	Fără categorie
6.	<a href="#">Chemistry Journal of Moldova</a>	CC BY	A
7.	<a href="#">Computer Science Journal of Moldova</a>	CC BY-NC-SA	A
8.	<a href="#">Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS)</a>	CC BY-NC-ND	Fără categorie
9.	<a href="#">Economica</a>	CC BY	B
10.	<a href="#">Economie și Sociologie</a>	CC BY	B
11.	<a href="#">Fizica și Tehnologiile Moderne</a>	CC BY	Fără categorie
12.	<a href="#">Glottodidactica</a>	CC BY	Fără categorie
13.	<a href="#">Intellectus</a>	CC BY	C
14.	<a href="#">Limbaj și context. Revistă internațională de lingvistică, semiotică și știință literară</a>	CC BY-ND	B
15.	<a href="#">Moldovan Medical Journal</a>	CC BY-SA	B+
16.	<a href="#">PLURAL. History, Culture, Society</a>	CC BY-NC-ND	B
17.	<a href="#">Problemele Energeticii Regionale</a>	CC BY	A
18.	<a href="#">Psihologie, revista științifico-practică</a>	CC BY	B
19.	<a href="#">Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială</a>	CC BY	C
20.	<a href="#">Relații internaționale. Plus</a>	CC BY	C
21.	<a href="#">Revista Arheologică. Serie nouă</a>	CC BY	B
22.	<a href="#">Revista de Cercetări în Comerț, Management și Dezvoltare Economică</a>	CC BY-NC-ND	C

<i>Nr. d/o</i>	<i>Denumirea revistei</i>	<i>Licența CC</i>	<i>Categoria revistei</i>
23.	<a href="#">Revista de Etnologie și Culturologie</a>	CC BY	B
24.	<a href="#">Revista de Istorie a Moldovei</a>	CC BY	B
25.	<a href="#">Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”</a>	CC BY	B
26.	<a href="#">Revista de Științe ale Sănătății din Moldova</a>	CC BY-NC	C
27.	<a href="#">Revista Institutului Național al Justiției</a>	CC BY	B
28.	<a href="#">Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale</a>	CC BY	B
29.	<a href="#">Revistă de științe socioumane</a>	CC BY-NC-ND	C
30.	<a href="#">Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Seria „Științe economice”</a>	CC BY-NC-SA	Fără categorie
31.	<a href="#">Studia Universitatis (Seria Științe ale Educației)</a>	CC BY	B
32.	<a href="#">Studia Universitatis (Seria Științe Exacte și Economice)</a>	CC BY	B
33.	<a href="#">Studia Universitatis (Seria Științe Reale și ale Naturii)</a>	CC BY	B
34.	<a href="#">Studia Universitatis (Seria Științe Sociale)</a>	CC BY	B
35.	<a href="#">Studia Universitatis (Seria Științe Umanistice)</a>	CC BY	B
36.	<a href="#">Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică</a>	CC BY-NC	C
37.	<a href="#">Știința Agricolă</a>	CC BY	B
38.	<a href="#">Știința Culturii Fizice</a>	CC BY	B
39.	<a href="#">Tyragetia. Serie nouă</a>	CC BY	B
40.	<a href="#">Электронная обработка материалов</a>	CC BY	A

În ianuarie 2015, a fost realizat sondajul privind licențierea OGD (Open Government Data). Scopul sondajului a fost de a colecta informația privind licențele utilizate în portalurile OGD pentru a acoperi seturile de date.

În prima parte a studiului au fost verificate portalurile OGD: 1) există seturi de date acoperite de orice licență; 2) dacă un set de date nu este acoperit de o licență, există o notificare legală, condiții de reutilizare aplicate



setului de date; 3) există seturi de date fără licență sau nu sunt furnizate informații despre licență.

Rezultatele primei părți a studiului sunt următoarele: a) 56% din toate seturile de date de pe portalurile investigate sunt acoperite de licență; b) 17% din toate seturile de date nu sunt acoperite de licență sau pe portalul OGD nu sunt furnizate informații despre licență sau există alte condiții de reutilizare a setului de date sau care nu conțin licențe; c) 27% din toate seturile de date sunt acoperite de o notificare legală în portal sau în metadatele setului de date sau sunt indicate ca notificări legale. Datele studiului arată că, de exemplu, anunțul juridic este utilizat în portalurile OGD ale Uniunii Europene (100%), Moldova (100%) [149, p. 289] (de exemplu, pe site-ul <http://date.gov.md/ro/termeni-si-conditii>).

## 2.2. Infrastructuri deschise

### 2.2.1. Infrastructuri de cercetare

*Alfreda ROȘCA, Igor COJOCARU*

#### *Definiții ale infrastructurii de cercetare/e-infrastructurii, caracteristici și componente*

Noțiunea de infrastructură în sursele de specialitate este expusă în mod diferit, iar pentru a înțelege mai bine subiectul, este necesar de a clarifica ce presupune în esență termenul „infrastructură”, care sunt caracteristicile și componentele acesteia. Dicționarul Oxford [109] descrie infrastructura ca structuri fizice și organizatorice, facilități (de exemplu, cladiri, drumuri, surse de alimentare) necesare pentru funcționarea unei societăți sau întreprinderi. În Dicționarul American Heritage Dictionary of the English Language [110] infrastructura reprezintă facilitățile de bază, serviciile și instalațiile necesare pentru funcționarea unei comunități sau a unei societăți, cum ar fi sistemele de transport și comunicații, liniile de alimentare cu apă și electrice, instituțiile publice, inclusiv școlile, oficiile poștale etc. În Cambridge Advanced Learner's Dictionary [108] prin infrastructură se subînțeleg sistemele de bază și servicii, cum ar fi furnizarea de transport și energie, pe care o țară sau o organizație le folosește pentru a lucra eficient.

În literatura de limbă rusă, infrastructură este explicată ca un set de active materiale și nemateriale care asigură realizarea activităților economice